

Een stevig fundament

Zo groot is de liefde

*Toen je maar pas op de wereld was
Wist je nog niet wat de liefde was
Je wist nog niet wat en je wist nog niet hoe,
Maar er kwam enkel liefde naar je toe.
Je hoefde om niets te vragen.
Je werd op handen gedragen.*

*Toen leerde je zitten en kruipen en staan
En stond je op je tenen voor het raam
En zag je wel hoe groot de wereld was
En je hield van alles wat óm je was.
Van vader en moeder het meeste
En dán van de speelgoedbeesten.*

*Weet je de kinderen nog uit je klas
Toen het je eerste schooldag was?
Eén duwde je om en pakte je bal.
Toen was het verdriet opeens óveral.
Maar dat waren kleine dingen
Die thuis wel weer overgingen.*

*Hoe groter de wereld opengaat
Hoe kleiner je in de wereld staat
Waar mensen en dingen veranderd zijn,
Waar de gouden beloofde bergen zijn.
Donker en de diepte
ademt het water van liefde.*

*Alles wat zonder liefde is
Blijft altijd zonder betekenis;
Altijd vergeefs, want zonder
De liefde sterft ieder wonder.*

(Harriet Laurey)

S.M. Goorhuis-Brouwer

Een stevig fundament

Over de vroegkinderlijke ontwikkeling en opvoeding, met een extra accent op de taalontwikkeling

De Tijdstroom, Utrecht

© S.M. Goorhuis-Brouwer, 2005
Omslagontwerp: Cees Brake BNO, Enschede

Uitgegeven door De Tijdstroom uitgeverij, Postbus 775, 3500 AT Utrecht.

E-mail: info@tijdstroom.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht, Postbus 882, 1180 AW Amstelveen.

Voor het overnemen van gedeelten uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 90 5898 081 2

NUR 721

Inhoud

Voorwoord 7

Hoofdstuk 1 Inleiding: opvoeding en ontwikkeling 9

- 1 Wat is opvoeding? 10
- 2 Wat is ontwikkeling? 12
- 3 Samenvattend 21

Hoofdstuk 2 Van 0 tot 9 maanden 23

- 1 Temperament 24
- 2 Hechting 27
- 3 Luisteren 30
- 4 Kijken 33
- 5 Bewegen 35
- 6 Sensomotorische ontwikkeling en interactie 37
- 7 Functiespel en spreken 39
- 8 Samenvattend 42

Hoofdstuk 3 Van 9 tot 18 maanden 45

- 1 Exploratiedrang 46
- 2 De eerste woorden 48
- 3 Combinatie exploratiedrang en begin van de verbale periode 59
- 4 Samenvattend 62

Hoofdstuk 4 Van 18 tot 24 maanden 65

- 1 Voortgang in taalontwikkeling 66
- 2 Spelen 72
- 3 Spanningen in de pedagogische relatie 76
- 4 Samenvattend 81

Hoofdstuk 5 De peuter 83

- 1 Taal en sociale ontwikkeling 84
- 2 Taal en denkontwikkeling 86
- 3 Differentiatiefase 88
- 4 Peuterspel 98
- 5 Morele vorming 102
- 6 Zindelijkheid 104
- 7 Samenvattend 106

Hoofdstuk 6 De kleuter 107

- 1 De kleuterperiode 108
- 2 Een totaal ontwikkelingsproces 112
- 3 Intermezzo: taal en denken 115

-
- 4 Spraak- en taalontwikkeling 117
 - 5 Kleuterspel 133
 - 6 Morele vorming 135
 - 7 Kleuterangst 138
 - 8 Samenvattend 140

Hoofdstuk 7 Speelgoed, muziek en media 143

- 1 Functie- of bewegingsspel 145
- 2 Verkenningsspel 147
- 3 Sociaal spel 151
- 4 Fantasiespel 152
- 5 Televisie 153
- 6 Computer 155
- 7 Muziek 158
- 8 Samenvattend 159

Hoofdstuk 8 Een tweetalige opvoeding 161

- 1 Het taalverwervingsproces 162
- 2 Simultane taalverwerving 170
- 3 Successieve taalverwerving 174
- 4 Samenvattend 175

Hoofdstuk 9 Problemen in de ontwikkeling 177

- 1 Afwijkingen, ontwikkelingsproblemen en spraak 178
- 2 Problemen in de ontwikkeling 184
- 3 Samenvattend 189

Nawoord 191

Literatuur 195

Register 199

Voorwoord

De geboorte van een nieuwe wereldburger is een emotionele en intensieve ervaring, die volgt op een periode van blijdschap over de zwangerschap. Natuurlijk zijn er naast de vele vreugdevolle momenten tijdens deze zwangerschap ook momenten van spanning. Ieder aanstaand ouderpaar vraagt zich wel eens af of het allemaal wel goed zal gaan: 'Zal het kind gezond ter wereld komen?' en 'Zullen wij wel goede ouders zijn?'

Na de geboorte is bij een gezond geboren kind de kraamperiode vaak één groot feest. Enthousiaste verhalen over de geboorte worden verteld en ouders; vrienden en vriendinnen leggen daar hun vreugdevolle ervaringen naast. Er wordt in een roze wolk geleefd, tenminste wanneer het kind gezond is, wil drinken, niet al te veel huilt en de moeder geen borstontsteking krijgt.

Ziehier de eerste tegenslagen die kunnen optreden. Hoeveel tegenslagen zullen er nog komen? Is het hebben van een kind wel zo vreugdevol? Wanneer we de vragen analyseren die via het internet worden gesteld, moeten we ons dit wel afvragen. Kinderen willen soms niet slapen, eten, kunnen erg druk zijn of driftbuien hebben. Daarnaast is er nog het schrikbeeld van een kind met een achterstand: een leerachterstand, een taalachterstand of een sociaal-emotionele achterstand op jonge leeftijd kan een bedreiging worden voor een goed verlopende schoolcarrière. Is er nog wel een kind *normaal*? En vooral ook: *wat is normaal*?

Dit boek is geschreven om ouders te helpen een kind te beschouwen vanuit de ontvouwing van mogelijkheden gedurende de ontwikkeling en de betekenis die dat heeft voor de dagelijkse praktijk. Kennis van het vroegkinderlijke ontwikkelingsproces kan de opvoeding gemakkelijker maken, vooral ook als daardoor rekening gehouden kan worden met verschillen tussen kinderen. Niet alle kinderen laten hun kunsten op precies hetzelfde moment zien en niet alle kinderen vertonen hetzelfde gedrag bij eenzelfde gebeurtenis.

Opvoeden is begeleiden en ondersteunen van de kinderlijke mogelijkheden en inspelen op gedrag dat bij een bepaalde ontwikkelingsfase hoort. Dat gedrag wordt door ieder kind persoonlijk ingekleurd en kan soms moeilijk zijn. De reacties van de ouders op dit gedrag versterken of verzwakken vervolgens weer de acties van het kind (ouder-kindinteractie).

Door de interactie tussen ouders en kind, dat voor ieder ouder-kindpaar anders zal zijn, worden bij baby's, peuters en kleuters specifieke vaardigheden en reactiepatronen ontwikkeld. Deze worden in neurale netwerken op de hersenschors verankerd, waardoor het fundament van de persoonlijkheid wordt gevormd. Een ontspannen en vreugdevol opvoedingsproces kan leiden tot een stevig fundament.

Dat bij de beschrijving van de vroegkinderlijke ontwikkeling een extra accent komt te liggen op de taalontwikkeling heeft te maken met de profes-sie van de schrijfster, maar ook met het feit dat taal het hele opvoedings-en ontwikkelingsproces begeleidt. Ouders spreken vrijwel altijd tegen hun kin-deren en kinderen drukken alles wat ze zelf beleven in taal uit. Sociale en motorische vaardigheden zijn de moeite waard om te vertellen: ‘Kijk eens wat ik kan’. Maar ook spelvaardigheden, fantasie en denken worden door kinderen in taal uitgedrukt: ‘Ik ben een hele grote vogel’, ‘Die hoort hier denk ik’. Bovendien proberen kinderen vragenderwijs greep te krijgen op de wereld om hen heen: ‘Wat is dat, karne? Zit dat door de melk?’

Door goed te luisteren naar wat kinderen zeggen, krijgen volwassenen in-zicht in de manier waarop kinderen cognitief en sociaal-emotioneel in de wereld staan. Hierdoor kunnen ouders aansluiting vinden bij het ontwikke-lingsniveau van hun kind en zal in het taalgebruik tussen ouder en kind het hele ontwikkelings- en opvoedingsproces worden weerspiegeld.